

Temat lekcji: Społeczeństwo polskie po II wojnie światowej

Zagadnienie: Polska w epoce Gierka. Środowiska robotnicze w mniejszych miastach

Relacja Marka Białego zarejestrowana w formie wideo przez Emilię Matuszewską w 2021 roku w Warszawie, sygnatura AHM_V_0206

Fragment wideo: „Pracownicy przemysłu w Siedlcach w 1980 roku” (2 min 49 s)

Wprowadzenie

Marek Biały urodził się w 1949 roku w Środzie Wielkopolskiej. Wychowywał się w Zaniemyślu, potem w Kępnie. W 1973 roku ukończył studia na Wydziale Odlewnictwa Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie i podjął pracę w krakowskim Instytucie Odlewnictwa. W 1976 roku przeniósł się z rodziną na stałe do Siedlec, gdzie otrzymał pracę w Odlewni Staliwa Stalchemak. W 1980 roku zaangażował się w tworzenie NSZZ „Solidarność”. Więziony w czasie stanu wojennego, został zwolniony z pracy za działalność w podziemnej Solidarności.

W 1989 roku współtworzył Komitet Obywatelski „Solidarność” w Siedlcach oraz organizował w województwie kampanię wyborczą.

W poniższym fragmencie Marek Biały opowiada, dlaczego w sierpniu 1980, gdy po kraju rozlała się fala protestów i tworzyły się niezależne od władzy związki zawodowe, w Siedlcach nie było strajków.

Transkrypcja nagrania

Marek Biały: Przełomem w moim życiu, tam, ale i w ogóle, to był rok 1980. W Siedlcach nie było w sierpniu żadnych strajków. Ale kilka było takich zakładów dużych, między innymi Mostostal, do dnia dzisiejszego jeszcze pracujący. Wielka fabryka domów była też, wielką płytę robili na wszystkie okoliczne... do wszystkich okolicznych miast. No i tam parę takich mniejszych jeszcze. Ale to były zakłady, które powstały w latach 70. No i potężny, największy, jedno z największych w Polsce wtedy, Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Karo”. Zakład, który zatrudniał wtedy ponad dwa tysiące, głównie pań, do szycia. A z jakimś tam filialnym zakładem w granicach trzech tysięcy w 1980 roku. Stalchemak miał około tysiąca ludzi, Mostostal też. Dalsze były trochę mniejsze, po 400, 500. Fabryka domów chyba z 800. No i mówię, nie było żadnego strajku w sierpniu. Z prostej przyczyny – w tych zakładach pracowała zbieranina ludzi z całej Polski. Zbieranina ludzi z całej Polski tam pracowała i miejscowi z okolicznych wsi. Czyli nie było czegoś, co było motorem, bazą

dla strajków, czyli klasy, typowej klasy robotniczej starej, jak w Cegielskim, jak w... Hucie Warszawa, jak w Nowej Hucie, jak w Stoczni Gdańskiej. Chociaż to może też zakłady powojenne.

No więc w każdym bądź razie nie było żadnych tych. Ale były takie tam drobne jakieś protesty, na bazie których na pewno żeśmy się gdzieś tam spotykali, dyskutowali i rozmawiali o tym, że no trzeba coś zrobić. A już po 31 sierpnia, to momentalnie, w pierwszym tygodniu: – No to słuchajcie, no musimy te wolne związki zawodowe u nas zrobić. – I tak się złożyło, że jak żeśmy się spotykali, to żaden z tych kolegów nigdy nie był działaczem związkowym. Czyli tam działacze związkowi, jak trzeba było pójść na zebranie, bo wyganiaли, bo trzeba było zrobić frekwencję, to się chodziło. Ale po co? Po to, żeby tylko i wyłącznie jak najszybciej się urwać i pójść do domu, bo były w godzinach pracy, ale nie w całości w godzinach pracy. Z reguły o 14.00 takie zebrania były, a o 15.00 do domu się szło już, nie? No. I nikt z nas nie był.

Pytania do materiału źródłowego

1. Ile dużych zakładów przemysłowych funkcjonujących w Siedlcach w 1980 roku wymienia Marek Biały? Czy to dużo, czy mało na taką miejscowość?
2. Kiedy powstały wymienione przez narratorka zakłady pracy?
3. Który zakład zatrudniał najwięcej robotników i robotnic? Jakiego rzędu były to liczby według narratorka?
4. Sprawdźcie, ilu robotników i robotnic pracowało w Hucie Warszawa i w Stoczni Gdańskiej, i porównajcie te liczby z szacunkowymi danymi przytaczanymi przez pana Białego dla wymienionych przez niego siedleckich zakładów.
5. Jak funkcjonowały związki zawodowe w Stalchemaku przed sierpniem 1980? Jaki stosunek mieli do nich robotnicy?
6. Dlaczego zdaniem narratorka w Siedlcach nie strajkowano w sierpniu 1980? Jak myślicie, jakie mogły być jeszcze inne przyczyny?
7. Jaki wpływ miały ogólnopolskie strajki w sierpniu 1980 na zachowanie pana Białego, jego współpracowników oraz siedleckich robotników i robotnic?
8. Jak wam się wydaje, co zdecydowało o tym, że pan Biały wraz z kolegami postanowił założyć niezależne związki zawodowe?
9. Jakie doświadczenie związkowe mieli koledzy pana Białego?
10. Przedyskutujcie w grupach, co powoduje, że ludzie angażują się w działalność społeczną i polityczną w systemach autorytarnych oraz w systemach demokratycznych. Czy cele i metody działania różnią się w zależności od ustroju? Czy istnieją systemy polityczno-społeczne, w których aktywność obywatelska jest masowa i utrzymuje się na wysokim poziomie niezależnie od tego, czy zachodzą jakieś specjalne okoliczności?

Pełna relacja dostępna jest na stronie <https://relacjebiograficzne.pl/demo/video/464-marek-bialy>.